

FOROBIY MEROSIDA MUSIQA SAN'ATINING PEDAGOGIK TAHLILI

f.f.f.d.(PhD) Yuldashev Faxriddin Abduvositovich

Annotatsiya. Mazkur maqolada Abu Nasr Forobiyning serqirra ilmiy merosi, xususan, musiqa san'atiga doir pedagogik qarashlari tahlil qilingan. Mutafakkirning "Katta musiqa kitobi" risolasida musiqa fenomeni, uning maqsadlari, musiqa san'atining nazariy va amaliy qirralari atroflicha bayon etilgan.

Kalit so'zlar: musiqa, san'at, bilish falsafasi, madaniyat, o'rta asrlar.

Jahon musiqa madaniyati tarixi musiqa san'atini izohlashda ilmiy bilimlarning turli-tuman bosqichlarini bosib o'tgan. Bu yo'nalishdagi ta'limotlarga murojaat qilar ekanmiz, zamonaviy madaniyat chorrahalarida musiqaga oid ilmiy dunyoqarashni buyuk allomalar ilgari surgan g'oyalar, fikr-mulohazalarsiz tasavvur etish qiyin. Musiqa san'ati tarraqiyotida tub burilish davrini yasagan faylasuf, musiqa nazariyasiga oid qarashlar tizimini yaratgan mutafakkir Abu Nasr Forobiydir.

O'rta asr Sharqida "ilm al-musiqa" yo'nalishi nomi bilan musiqa nazariyasiga oid bilimlar Abu Nasr Forobiyning "Katta musiqa kitobi" risolasida o'z ifodasini topgan [3]. Faylasufning musiqaga oid qarashlarini tavsiflar ekan, G.Dj.Farmer shunday yozadi: "O'rta asrlarda musiqa nazariyasining bebaho muallifi shak-shubhasiz, Abu Nasr Forobiydir. U qadimgi davrda yunonlar yaratgan musiqiy konsepsiyani rivojlantiribgina qolmay, balki bu borada g'oyalari bilan o'rta asr islom madaniyati hamda g'arbiy Yevropada unga teng keladigan nazariyotchi bo'lgan emas".

"Katta musiqa kitobi" risolasi faylasufning ulkan mehnati va qobiliyatining natijasidir. Olim o'z oldiga musiqani har tomonlama o'rganish vazifasini qo'ydi va buni uddaladi [4]. Ilk bora musiqa tarixida musiqaga oid bilimlarni tizimlashtirishni amalga oshirdi, musiqa asboblari haqidagi bilimlar asosini yaratdi. Tanbur, dutor, surnay, shohrud kabi musiqa asboblarning ilmiy izohlanishini yozib qoldirdi.

Faylasuf ta'limotida musiqa fenomeni atroflicha va mohiyatan asoslangan tarzda sharhlab berilgan. "Katta musiqa kitobi" risolasi o'rta asr islom ma'naviy madaniyatida olamshumul fikr-mulohazalarning bayoni bilan e'tirof etiladi. Mazkur risola o'z davrida Sharq musiqa madaniyatida ulkan burilish yasagan, desak mubolag'a bo'lmaydi. Bu, birinchidan, o'rta asr islom madaniyatida tarixan shakllangan musiqa nazariyasining yaratilishini ifodalasa; ikkinchidan, o'sha davrda musiqiy cholg'u asboblarning o'ziga xos ohanglari jilosi bilan mashhur bo'lganligidan dalolat beradi. Forobiy "Katta musiqa kitobi" risolasi orqali nafaqat arab musiqasining, balki turli xalqlarning musiqa madaniyati bilan tanishish imkoniyatini beradi. U qadimgi davr mutafakkirlari va o'rta asr islom dunyosi mutafakkirlari bilimlarini uyg'unlashtirishga, davlatlararo madaniyatlarni bir-biri bilan bog'lashga xizmat qilgan.

Ma'lumki, qadimgi davrlarda Pifagor, Aflotun, Arastu kabu faylasuflar musiqaning serqirra va murakkab xususiyatlari hamda inson va jamiyat hayotidagi ijtimoiy, madaniy va diniy rolini chuqur anglaganlar. O'rta asr islom madaniyati vakillari esa ana shu murakkabliklarning yechimini topishda keng qamrovli yondashuvlarni ilgari surganlar. Bunda, avvalambor musiqaning tarbiyaviy

ahamiyatiga katta urg'u berilgan. Xususan, al-Kindiy, al-Forobiy, ibn Sino, ibn Bojja kabi faylasuflar musiqaning ikkiyoqlama xususiyatini ta'kidlaganlar. Birinchidan, musiqa aql-idrok bilan tasavvur qilinadi va bu nazariy asos sifatida amaliyot uchun imkoniyat yaratadi. Amaliy tarzda esa musiqa cholg'u ijrochiligi san'ati bilan bog'lanib ketadi. Musiqaning ikkiyoqlamaliligi o'rtasida uslubiyat borasida birmuncha farqlar ko'zga tashlanadi. Forobiy musiqani tahlil qilishda umumiylik tamoyili asosidagi yondashuvga tayandi va shu orqali musiqaga oid nazariyani yaratdi. Mazkur yondashuv vositasida musiqa nazariyasining nazariy va amaliy qirralarining uzviyligini ko'rishimiz mumkin. Mutafakkir musiqani nafaqat bilish obyekti sifatida, balki subyektiv bilimlar, ya'ni musiqa va musiqiy asarlarni idrok qilish masalasini o'rganish sifatida ham tahlil qildi. Forobiyning fikricha, musiqa dastavval amaliy san'at sifatida vujudga kelgan. Musiqa san'atining birlamchi shakli qo'shiq kuylash bo'lib, u badaviylarning qo'shiqlari yoki sahroda tuyalarini yetaklagan podachilarning qo'shiqlari tarzida ifodalangan. Bunday ijroni faylasuf tabiiy fenomen sifatida baholagan. Musiqiy cholg'u asboblari kuy ijro etish esa mutafakkirning fikricha, inson taraqqiyoti bilan bog'liq ravishda yuzaga kelgan jarayon hisoblanadi. Chunki inson aql-idroki bilan musiqa asbobini yaratishni amalga oshirgan. Aytish mumkinki, qo'shiq kuylash birlamchi musiqa san'ati bo'lsa, cholg'u asboblari ijrosi sun'iy lashgan hamda ijtimoiy-tarixiy, madaniy o'zlashtirilgan jarayon sifatida ifodalanadi. Shu o'rinda musiqiy ijodni she'riyat ijodi bilan uzviy aloqasi ham ta'kidlanadi.

Musiqiy amaliyot rivojlangan sari, deb yozadi Forobiy, musiqa nazariyasi vujudga keladi. Amaliyotning barcha taraqqiyot bosqichlari bosib o'tilganidan so'ng kuy yaratiladi, natijada musiqiy asar vujudga keladi. Shunga qaramay, musiqaning nazariy va amaliy tomoni bosqichma-bosqich amalga oshsa-da, Forobiy ularni bir butunlikda talqin qiladi. "Musiqaning nazariy va amaliy tomoni bir-birini to'ldiradi, ikkalasining birlashuvi esa musiqa haqidagi ta'limotni tashkil qiladi" [1]

O'rta asrlar musiqasini tahlil qilar ekanmiz, unda mumtoz musiqaning o'rnini ta'kidlash lozim. U o'rta asr islom madaniyatining cho'qqisi, nafosati, nazokati, yuksak badiiyligi va mukammalligini ifodalaydi. Mumtoz musiqa san'ati murakkab taraqqiyot yo'lini bosib o'tgan va o'zida turli xalqlar madaniyatining an'alarini mujassamlashtirgan. "Katta musiqa kitobi" risolasida musiqaning moddiyligi ijtimoiy nuqtai nazardan inson faoliyatidagi maqsad va vazifalari doirasida tushuntirib berilgan. Faylasufning musiqa va musiqiy san'atning inson va jamiyat hayotidagi o'rni haqidagi fikr-mulohazalari ijtimoiy-falsafiy mazmunda yo'naltirilib ideal jamiyat, unda shaxs barkamolligi va baxt-saodatga erishuvi masalalariga bog'lanib ketadi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

1. Юлдашев Ф.А. Концепция познания аль-Фараби в истории философии. «Философия инноваций и социология будущего в пространстве культуры: научный диалог». Сборник статей Всероссийской научно-практической конференции с международным участием. Уфа, 2020 год. Стр. 389-393

2. Юлдашев, Ф. А. (2022). ИЗУЧЕНИЕ НАСЛЕДИЯ АЛЬ-ФАРАБИ КАК ФАКТОР ФОРМИРОВАНИЯ НАЦИОНАЛЬНОГО САМОСОЗНАНИЯ В НОВОМ УЗБЕКИСТАНЕ. Oriental renaissance: Innovative, educational, natural and social sciences, 2(Special Issue 23), 81-87.

3. Юлдашев, Ф. (2016). ВЗГЛЯДЫ АЛЬ-ФАРАБИ НА РАЗВИТИЕ ГРАЖДАНСКОГО ОБЩЕСТВА. Theoretical & Applied Science, (6), 110-112.

4. Yuldashev, F. A. (2022). The influence of moral values in the formation of personality in Farabi's philosophy. In Проблемы психологического благополучия (pp. 440-444).

5. Yuldashev, F. (2020). PSYCHOLOGICAL VIEWS OF ABU NASR FARABI IN EDUCATIONAL PROCESS. In Психологическое здоровье населения как важный фактор обеспечения процветания общества (pp. 280-283).

6. Yuldashev, F. A. (2022). The influence of moral values in the formation of personality in Farabi's philosophy. In Проблемы психологического благополучия (pp. 440-444).

THE ROLE OF COMPUTER-BASED ASSESSMENT IN TEACHING ENGLISH AS A FOREIGN LANGUAGE

Davidova Sayyora

*Doctoral student of English philology Department, National
University of Uzbekistan

sayyorajalolova748@gmail.com

Abstract: In an increasingly digitalized world, the integration of technology into education has become essential, especially in the realm of teaching English as a foreign language (EFL). This article explores the pivotal role of computer-based assessment in EFL instruction, shedding light on its benefits, challenges, and impact on language learning outcomes. Through a comprehensive literature review, analysis of current trends, and examination of results from various studies, we provide insights into the transformative potential of computer-based assessment in EFL education.

Keywords: Computer-based assessment, English as a foreign language (EFL), technology-enhanced assessment, language learning, digital education.

Introduction: The teaching of English as a foreign language has evolved significantly over the years, with technology playing an increasingly prominent role in the classroom. Among the many technological advancements, computer-based assessment has emerged as a powerful tool for evaluating language proficiency and enhancing the overall learning experience. This article delves into the growing importance of computer-based assessment in EFL instruction and its implications for both educators and learners.

Literature Review:

1. Advantages of Computer-Based Assessment

Immediate Feedback: According to Smith (2018), "Computer-based assessments offer instant feedback, allowing learners to identify and rectify mistakes in real-time" (p. 38).

Adaptive Testing: Adaptive algorithms can tailor assessments to individual learners, ensuring a personalized learning experience (Smith, 2020).